

عدالت اجتماعی

بررسی تطبیقی عدالت اجتماعی در دوره

پهلوی و انقلاب اسلامی

نویسندگان:

مهدی وطن دوست، مرضیه ترکمان

www.ketab.ir

سرشناسه	وطن دوست، مهدی، ۱۳۷۵ -
عنوان و نام پدیدآور	عدالت اجتماعی (بررسی تطبیقی عدالت اجتماعی در دوره پهلوی و انقلاب اسلامی / مهدی وطن دوست، مرضیه ترکمان. همدان: فراگیران سینا، ۱۴۰۰.
مشخصات نشر	۲۸۰ ص.
مشخصات ظاهری	۸-۲۵-۷۸۲۶-۶۲۲-۹۸۷:
شابک	فیپا
وضعیت فهرست نویسی	کتابنامه: ص. ۲۷۴ - ۲۷۸.
یادداشت	بررسی تطبیقی عدالت اجتماعی در دوره پهلوی و انقلاب اسلامی.
عنوان دیگر	عدالت اجتماعی -- ایران
موضوع	Social justice -- Iran
موضوع	عدالت اجتماعی -- مطالعات تطبیقی
موضوع	Social justice -- Comparative studies
موضوع	عدالت اجتماعی -- ایران -- تاریخ -- ۱۳۵۷ -
موضوع	Social justice -- Iran -- History -- 1978
موضوع	ایران -- تاریخ -- پهلوی، ۱۳۰۴ - ۱۳۵۷
موضوع	Iran -- History -- Pahlavi, 1925 - 1978
شناسه افزوده	ترکمان، مرضیه، ۱۳۷۵ -
رده بندی کنگره	HM۱ ۶۷۷:
رده بندی دیویی	۳۰۳/۳۷۲:
شماره کتابشناسی ملی	۸۶۸۸۰۶۳:

عنوان کتاب:	عدالت اجتماعی (بررسی تطبیقی عدالت اجتماعی در دوره پهلوی و انقلاب اسلامی)
نویسندگان:	مهدی وطن دوست - مرضیه ترکمان
ناشر:	انتشارات فراگیران سینا
چاپ:	سینا
شمارگان:	۵۰۰ جلد
نوبت چاپ:	اول / ۱۴۰۰
شابک:	۸-۲۵-۷۸۲۶-۶۲۲-۹۷۸
قیمت:	۱۲۰,۰۰۰ تومان

مرکز پخش: همدان، خیابان شریعتی، مقابل کبابیان، کوچه مهر

تلفن: ۰۸۱-۳۲۵۲۸۴۶۲-۳۲۵۱۶۱۴۴-۳۲۵۱۴۴۶۱

مقدمه: نویسندگان

عدالت برای آدمی نه تنها نیازی مهم، بلکه خصلتی آرمانی، فطری و همیشگی بوده است. در نتیجه این امر همواره یکی از مهم ترین دغدغه های بشر و از جمله مفاهیم بنیادین و محوری همه فیلسوفان و اندیشمندان به ویژه در عرصه سیاست بوده است. تحقق عدالت و استقرار عدل خواست دائمی انسان در تمام فرهنگ ها و دوره های تاریخی بوده و هست و درحکم یکی از مطلوبیت های زندگی به شمار می آید. از این رو عدالت به مثابه اصلی اساسی نیازمند توجه نظری و بررسی پژوهشی مستمر است.

به طور کلی آنچه موجب می شود به بحث عدالت بیندیشیم، دغدغه بهتر بودن، بهتر زیستن و بهتر شدن است؛ یعنی خروج از خودی خود به سوی زندگانی بهتر همراه با فطرت. عدالت حقیقی در وجود آدمی ریشه دارد، از این رو، امری عمومی، فراتاریخی و انسانی است و همواره در میان همه شرایع و مکاتب و زمان ها و مکان ها مطرح بوده و خواهد بود. از سویی دیگر، برپایی عدالت از شعارهای اصلی انقلاب اسلامی ایران بوده است. شهید آیت الله مطهری (ره) می نویسد:

«من تاکید می کنم اگر انقلاب ما در مسیر برقراری عدالت اجتماعی به پیش نرود، مطمئناً به نتیجه نخواهد رسید و این خطر هست که انقلاب دیگری با ماهیت دیگری جای آن را بگیرد» (مطهری، ۱۳۷۲، ص ۶۰)

دین اسلام ، مکتب عدل و عدالت و اعتدال است و امت اسلامی، امتی
میانہ رو بوده و نظام آن عادلانہ است. تمام پست های مهم و حساس در
اسلام بر عہدہ انسان های عادل است کہ سوء سابقہ ای نداشته و بہ
صلاحیت و تقوا و پاکی معروف باشند. در دادگاہ و دادگستری ، قاضی ،
شاہد و حتی منشی دادگاہ باید عادلانہ بگویند و بنویسند. امام جمعہ و
جماعت باید دارای عدالت باشند. از رہبر انقلاب و مرجع تقلید گرفته تا
مسئول بیت المال، ہمہ و ہمہ باید دارای عدالت و عادل باشند. مفہوم
عدالت ، بہ خصوص عدالت اجتماعی کہ نقطہ عطف روابط انسان ها با
یکدیگر و دولت با مردم محسوب می شود یکی از محور های اصلی
اندیشہ متفکرین و نظریہ پردازان است. خلاصہ اینکہ اسلام برای عدالت
جایگاہ ویژہ ای قائل است و آن را در تار و پود جامعہ و در مسائل
اقتصادی ، اجتماعی ، حقوقی و خانوادگی شرط مهم و اساسی دانستہ
است.

چہ سخنی رساتر از اینکہ خدواند متعال در قرآن کریم یکی از دو ہدف
اساسی فلسفہ بعثت پیامبران و انبیا را استقرار عدالت و رفع تبعیض ذکر
کردہ و این ویژگی نیکو را از صفات الہی و بارزترین ویژگی آفرینش و
بہترین صفت از صفات آدمی معرفی کردہ است. قرآن کریم ، ہمہ انسان
ها را ہمنوع و ہمگون و اصل و ریشہ ہمہ افراد را از یک پدر و مادر می
داند و ہرگونہ تمایز و تفوق طلبی را در صحنہ حیات اجتماعی ، بہ دور از
عدل و عدالت میداند و تنہا راہ امتیاز را فضیلت و تقوا معرفی می کند.

عدالت به عنوان محور فلسفه سیاسی اسلام ، وسیله ای جهت رسیدن به هدف نهایی انسان و جامعه بوده و در طول تاریخ، همواره مطلوب جوامع بشری و مورد توجه اسلام و ایرانیان بوده و تلاش های مردمی، جهت محقق شدن آن ، در برهه های حساس و خاص تاریخی صورت گرفته است. که نقطه عطف و مهم آن ، پیروزی انقلاب اسلامی ، در ایران بود.

با پیروزی انقلاب عدالت محور اسلامی ،حرکتی تمدن ساز ، در جهت محقق شدن جامعه ای مطابق با ارزش های اسلامی و هم جهت با خواست عدالت طلبی ایرانیان ، گفتمان جدید و نوینی با عنوان گفتمان انقلاب اسلامی در عرصه های اجتماعی ، فرهنگی و سیاسی مطرح شد که طبق آن نگاه به موضوع عدالت به مثابه یکی از مهمترین دستاوردهای انقلاب شکوهمند اسلامی ، در راس برنامه های حکومت اسلامی قرار گرفت که پس از آن ، گفتمان عدالت بعنوان اصل و جوهر گفتمان انقلاب اسلامی و یکی از مهمترین اهداف انقلاب اسلامی ، معرفی گردید که علاوه بر تجلی در فرمایشات بنیان گذار جمهوری اسلامی ، حضرت امام خمینی (ره) ، در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز ظهور و بروز داشته و به یکی از محور های اصلی در تمامی مفاد ، مواد و بندهای آن ، تبدیل شده است.

گفتمان عدالت در مراحل گوناگون رشد و بالندگی انقلاب اسلامی ایران ، ظهور و بروز ویژه داشته و در طول بیش از چهار دهه عمر پر برکت انقلاب اسلامی تا کنون ، با به قدرت رسیدن دولتمردان و دولت های مختلف با گفتمان های سیاسی و اجتماعی متعدد از جمله گفتمان انقلاب

اسلامی، سازندگی، اصلاحات و عدالت محوری، همیشه مورد اهتمام ویژه بوده و تلاش شده همه افراد جامعه به آستانه ای از توازن و تعادل در استفاده از فرصت ها رسیده و هر یک از انسان ها، امکان استفاده از رشد و هدایت لازم را کسب نمایند که این ویژگی عدالت طلبی و عدالت محوری جامعه اسلامی، به هیچ عنوان با دوره پهلوی که اصلاً حرفی از عدالت و عدالت محوری در میان نبود قابل مقایسه نیست و در زمان پهلوی، شاه ملعون به دنبال راضی نگه داشتن سردمداران و اربابان آمریکایی و انگلیسی خودش بوده و به مردم به دید رعیت می نگریست.

هدف کتاب پیش رو معرفی و مقایسه شاخص های عدالت اجتماعی در دوره پهلوی و انقلاب اسلامی و مفاهیم مرتبط با آن است. در این کتاب، شاخص های عدالت اجتماعی و تحقیقات انجام شده پیرامون آن بررسی می شوند. علاوه بر این، با خواندن این کتاب با مسئله ظلم و جنایات دوره پهلوی از زبان دربار و نزدیکان پهلوی نیز آشنا می شویم. اطلاعات فوق به خواننده این امکان را می دهد تا شرایط و ویژگی های سیاسی اسنیتی آن دوران را درک کند و خودش منصفانه شرایط آن دوران را با دوره انقلاب اسلامی مقایسه کند و تطبیق دهد.

نگارندگان امیدوارند کتابشان خوانندگان را تشویق کند تا در پژوهش ها و مسائل آینده شان به مسائل مطرح شده در این زمینه توجه داشته باشند.

این کتاب از ۳۲ فصل تشکیل شده است که می توان آن ها را در قالب ۴ بخش اصلی تقسیم کرد:

بخش اول: مفاهیم اساسی و مبانی نظری عدالت اجتماعی

بخش دوم: شاخص های عدالت اجتماعی

بخش سوم: شاخص های عدالت اجتماعی در دوره پهلوی

بخش چهارم: شاخص های عدالت اجتماعی در دوره انقلاب اسلامی

این کتاب راهنمای کامل برای آشنایی با شاخص های عدالت اجتماعی در دوره پهلوی و انقلاب است. کتاب فوق با معرفی مفاهیم اساسی و مبانی نظری این حوزه آغاز می شود، سپس درباره شاخص های عدالت اجتماعی بحث می شود و بعد از آن به بررسی این شاخص ها در دوره پهلوی می پردازیم و در نهایت شاخص های عدالت اجتماعی در دوره انقلاب اسلامی مورد بحث و بررسی قرار می گیرد.

امید است که در این کتاب که در حال حاضر نگارش اول آن در اختیار شما قرار گرفته است، توانسته باشیم گام مؤثری در معرفی صحیح شاخص های عدالت اجتماعی در دوره پهلوی و انقلاب اسلامی برداشته باشیم و شاهد کاربردهای سازنده آن در ارتقاء سطح علمی کشور عزیزمان ایران، در هر دو بعد تئوری و عملی باشیم.

آذر ماه ۱۴۰۰

مهدی وطن دوست - مرضیه ترکمان

فهرست مطالب

مقدمه نویسندگان

بخش اول: مفاهیم اساسی و مبانی نظری عدالت اجتماعی ۱۵

فصل اول: مفاهیم اساسی

۱- مفهوم عدالت ۱۶

۲- مفهوم عدالت اجتماعی ۱۷

فصل دوم: مبانی نظری عدالت اجتماعی ۲۰

۱- انواع عدالت ۲۰

۲- عدالت در آیات و روایات ۲۵

بخش دوم: شاخص های عدالت اجتماعی

شاخص اول: فقر ۳۰

شاخص دوم: احقاق حق ۳۱

شاخص سوم: برخورداری تمام اقشار از حقوق برابر ۳۱

- شاخص چهارم: عمل بر اساس قانون و موازین قانونی ۳۲
- شاخص پنجم: برخورداری تمامی اقشار از رفاه ۳۴
- شاخص ششم: مراعات شایستگی ها ۳۵
- شاخص هفتم: انجام صحیح و بایسته امور ۳۵
- شاخص هشتم: ضریب جینی و پرکردن شکاف های طبقاتی ۳۶
- شاخص نهم: منع تبعیض در عمران مناطق مختلف ۳۸
- شاخص دهم: محو هر گونه ظلم و استثمار ۳۹
- شاخص یازدهم: لغو امتیازات ویژه زمامداران ۴۰
- شاخص دوازدهم: مردمی و خدمتگزار بودن مسئولان ۴۱
- شاخص سیزدهم: آزادی بیان و انتقاد آزادانه ۴۲
- شاخص چهاردهم: فرا ملی بودن ۴۲

بخش سوم: شاخص های عدالت اجتماعی در دوره پهلوی

- فصل اول: فقر ۴۶
- فصل دوم: احقاق حق ۵۳
- فصل سوم: برخورداری تمام اقشار از حقوق برابر ۵۷
- فصل چهارم: عمل بر اساس قانون و موازین قانونی ۶۲
- فصل پنجم: برخورداری تمامی اقشار از رفاه ۶۳
- فصل ششم: مراعات شایستگی ها
- فصل هفتم: انجام صحیح و بایسته امور ۸۶
- فصل هشتم: ضریب جینی و پر کردن شکاف های طبقاتی ۱۰۵
- فصل نهم: منع تبعیض در عمران مناطق مختلف ۱۰۹

فصل دهم: محو هر گونه ظلم و استثمار ۱۱۷

فصل یازدهم: لغو امتیازات ویژه زمامداران ۱۳۷

فصل دوازدهم: مردمی و خدمتگزار بودن مسئولان ۱۴۲

فصل سیزدهم: آزادی بیان و انتقاد آزادانه از حکومت ۱۴۴

الف- تعداد انتخابات ۱۴۶

ب- میزان حضور مردم در انتخابات ۱۴۷

ج- دخالت در انتخابات در دوران پهلوی ۱۴۷

د- مطبوعات و کتاب ۱۴۸

ه- فضای عمومی جامعه ۱۵۱

فصل چهاردهم: فرا ملی بودن ۱۶۰

بخش چهارم: شاخص های عدالت اجتماعی در انقلاب اسلامی ۱۷۹

فصل اول: فقر ۱۸۰

فصل دوم: احقاق حق ۱۸۶

الف- دستاوردهای علمی، آموزشی ۱۹۱

ب- دستاوردهای درمانی ۱۹۲

ج- دستاوردهای نظامی ۱۹۲

فصل سوم: برخورداری تمام اقشار از حقوق برابر ۱۹۸

فصل چهارم: عمل بر اساس قانون و موازین قانونی ۲۲

فصل پنجم: برخورداری تمامی اقشار از رفاه ۲۰۵

فصل ششم: مراعات شایستگی ها ۲۰۵

فصل هفتم: انجام صحیح و بایسته امور ۲۰۸